

pa je po rojstvu še živelo, ogleduje naj prej pljuča. Če so trde, če se v vodi utopé, je to gotovo znamenje, da v pljučah ni bilo zraka, da tedaj dete po rojstvu ni živelo; pljuča, v ktere je bil stopil zrak, plavajo na vodi, ker so lažje kot voda. Zrak v pljučah tedaj razsodi, ali je dete po rojstvu živelo ali ne. S prvim dihlejtem začne se življenje, z zadnjim se konča. Glejte važnosti zraka! Za življenje vendar še ni zadosti, da imamo zraka, ampak zrak, ki ga sopemo, mora biti čist, nepopačen; zrak pa, ki je že enkrat v pljučah bil, ktere smo izsopili, ni več za rabo, je popačen, skor bi rekel strupen, kajti vse, kar je v njem redivnega bilo, šlo je že v kri.

V dokaz, kako potreben je čist zrak za življenje in kako škodljiv, strupen je tak, ki smo ga izsopili, naj nam bo naslednja dogodba. Pozimi leta 1848 jadra nek parobrod od Angležkega proti Ameriki. Ko na morji vihar nastane, ukaže kapitan vsem ptujcom (bilo jih je okoli 200), naj bi doli v kajuto šli. Bila je ta izba sila majhna za toliko množico, le 18 čevljev dolga, 12 široka in 7 visoka. Lahko si vsak sam misli, kako so bili revčki nabasani. Ako bi jim bil ladjini vodja majhine okenca odprte pustil, saj bi bili sopsti mogli, akoravno težavno; on pa dá okenca trdo zapreti, kakor tudi vrata. Morali so nesrečneži isti zrak vedno in vedno zopet sopsti. Tega ni bilo mogoče prestati; kmali pade eden za drugim, slabeji stokajo, močnejši vpijejo, kolnejo, le eden butne v vrata, priteče na površino ter pové kapitanu strašno novico. Kapitan pa krmar dolj hitita, in glej groza! — dva in sedemdeset je že mrtvih ležalo, mnogo pa umirajočih. Trupla mrtvih so bile zvite kot od božjasti, kri jim je crlela iz oči, ušes in nosa. Kdo je kriv bil te strašne nesreče? Kdo drug kot kapitan, ki ni vedil, da je čist zrak za življenje neogibno potreben, da je zrak, ktere ga izsopemo, spriden, in da je sprideni zrak ravno tako moriven kot strup.

Pa saj ne potrebujemo tako strašnih dokazov, akoravno bi jih lahko še mnogo našli; pogledjmo le ljudi, mlade in stare, ki veliko časa ali dan na dan bivajo v zaprtih ali tesnih staniščih zlasti v mestih, in vidili bomo, kako so blede in vpadeni. Res, da tudi na kmetih jih mnogo stanuje v majhnih, nezdravih stanicah, al sreča je za-nje to, da ne tiče celi ljubi dan med zidovjem; stopivši čez prag so na zelenem, pihljá jim nasproti hladna sapica, ktera spet popravlja, kar je pokvaril puhli zrak v njih stanicah.

Gotovo je, da že enkrat vdihani zrak ni več za rabo, ampak da je škodljiv in strupen. Sili se nam pa zdaj prašanje: ali moremo vés zrak porabiti, kolikor ga je v sobi? Znabiti moramo vedno le tisti zrak vživati, ki je blizo krog nas? Res, ako bi zrak v stanici nepremakljivo, na miru stal, morali bi zmiraj le tisti zrak rabiti, ki bi ravno krog nas bil, al zrak se v ograjenem, zaprtem prostoru, v stanici ravno tako premikuje, kot zunaj. Samo tako je mogoče, da tudi oddaljeni še ne sprideni zrak do nas pride. Ako v kot naše izbe kapljico kake dišave vlijemo, ne bo dišalo samo v okolici kapljice, ampak duh se bo kmalo po vsi sobi razširil. Al bi se to moglo zgoditi, ko bi zrak nepremakljivo stal? Kdo drug ko zrak raznaša delce omenjene dišave po vsi sobi?

Kakor vse druge telesnine je tudi zrak stegljiv in skrčljiv; gorkota tudi zrak razteguje, mraz ga krči in gosti. V stanici ima pa naš život veliko več lastno gorkoto kot zrak, kateri nas obdaja. Zrak tedaj, dotikaje se našega trupla, se razgreje in kviško dviguje, kakor tudi zrak, ki ga izsopemo; kajti on ima toploto našega trupla. Tako nastane vedna sapa, ktera izsopeni, razgreti in škodljivi zrak od nas nosi, nam pa novega, čistega, zdravega dopeljuje.

Gledati nam je tedaj le na to, da v izbah nikdar čistega zraka ne pomanjkuje. Pri vratih, oknih, pri peči itd. sicer vedno unanjega zraka notri pride, al to kratko malo ne zadostuje, sosebo čé je soba majhna, ali čé veliko ljudi v nji prebiva.

Skrbimo tedaj vedno, da se naše stanovanje mnogokrat prezrači (saj se vendar tako lahko in brez vseh stroškov zgodí); glejmo sosebo na izbe, v katerih spimo, da bodo snažne in polne čistega, zdravega zraka, in obvarovali se bomo mnogih bolezni, obvarovali prezgodnje smrti. Ne zabimo nikdar, da stanovanja naše nimajo okna le zato, da se zaperajo in se tako gorkota v njih obdrži, temuč tudi zato, da se večkrat, vsaki dan, odperajo in nam čisti zrak v sobo puščajo.

A. Z.

Narodopisne stvari.

Novi dokazi, da Panoni so bili Slovenci.

Spisal Davorin Terstenjak.

Panonov nima noben stari pisatelj očitno in naravnost za Ilire. Ako Appianos (Illyr. 24) piše: „Pajoni so dol od Pajonov — ilirski izseljenci“ — misli na Pajone kraj Strymona, kateri so po Herodotu (5, 13) bili sorodnici maloazijskih Teukrov, po Strabonu (VII, Epis.) pa bili so Phrygov.

Grški pisatelji so Panone in Pajone z enim istim imenom poznamovali; al že Dion (49, 36) se je tožil, da Grki krivo rabljajo ime Pajonov pri rodu, ki ga Rimljani Panone imenujejo.

Druge pomislke zgodovinarjev sem že v tem časopisu razjasnil (glej „Novice“ 1859 str. 131 itd.), kakor tudi ta okoliščina pričuje za različnost Panonov in Ilirov, da Tacit (Germ. XXVIII., XLIII) poseben jezik Panonom pripisuje, in sicer pri Osih in Arabiskih, kateri so med keltskimi, germanskimi in sarmatskimi rodovi v okrožji virov Vislinih stanovali, in katerim so ti rodovi kot „alienigenis“ velike davke nakladali.

V tem okrožji pa v starem času nikdar nista prebivala Thrak ali Ilir, temoč zraven gori omenjenih rodov — Slovan; tedaj je jasno kot beli dan, ker so Osi panonsk jezik govorili, da so Panoni mogli biti Slovani.

Že ime Osi, Osones ima slovensk pomen in sicer znači „in cola cacuminum“, od os „Spitze“, oslja*) „Wetzstein“, „der zuspitzende Stein“, in da so Osoni prebivali kraj osov — ostrih vrhov in po ostrih vrhah potrjuje Tacit, pisaje: „omnesque hi populi pauca campestrum, caeterum saltus et vertices (osi) montium jugumque insederunt.“

Še druga okoliščina pričuje za slovansko narodnost Osov, ker rod z enakim imenom Ptolomaj imenuje zraven Veltov, katerih so od vseh zgodovinopiscov za Slovane priznani, in ki so stanovali „*τῶν Ὀυενεδικῶν κόλπῳ*“ — ad venedicum sinum, današnji „kurischer Haff“: — *ὕπεροῦς Ὀσίοι (ἢ Ὀσσοί)* glej Ptolom. Geogr. Bibl. γ. κεφ. ε.

Že sem na drugem mestu dokazal, da poznavanje za bivola pri Panonih: bonas, je slovansko in pomenja naravnost „mužnato živad, das Sumpftier“, dalje: panoš, panuš, kakor so Panoni imenovali platnéno oblačilo z rokavi = rusk. panj, panja, slov. ponja = ponjava.

Al še druge besede iz jezika starih Panonov so nam zapisali stari pisatelji, in sicer poznavanja za pivo.

*) Na Štirnem blizo Mozirja je ojstra gora, na kateri stoji cerkev sv. Križa. Veli se Oslja gora = acutus mons — ali nemščina jo je prestavila v „Eselberg“ namesto „Scharfenberg“, „Spitzberg“.

Tako Athenaeos (IX. c. 63. pag. 400) piše, da so Panoni iz ječmena varili pijačo, katero so „πῖνον“ imenovali.

Tukaj vidimo pogrčeno obliko z znanim grškim suffiksom slovenske besede, s katero še Slovenci dandanašnji pijačo iz ječmena poznamljajo: pivo. *) Al tudi oblika pivo je slovenska, iz korenike pi in suffiksom no, primeri: suk-no iz korenike suk.

Isti Athenaeos piše, da so Panoni iz bara, bera — „ἀπὸ κερχρον“ — varili pijačo, katero so imenovali: παραβία. Tukaj sopet vidimo, kako je Grk „vocem hybridam“ popačil. Ker so stari narodi to pijačo tudi po materii, iz ktere so jo varili, imenovali, tedaj tudi παραβία družega ne pomenja kakor: baravija, iz bara napravljeno pijačo. Tudi na pomen pariti, paravija, se sme misliti. Jul. Afrik. še omenja, da so Panoni tudi pivo imenovali: κάμος = kamos (zavoljo suffiksa primeri: modros), ali pa: kamoš. Tako so tudi po Prisku Soph. (in Eclogis hist. goth. pag. 42) Skyti imenovali iz ječmena napravljeno pijačo.

Pa že Stritter (II, 957—958), dalje Šafařík (Slav. Alterth. II, 90.) sta dokazala, da zgodovinpisci Gotov in pa Byzantinci so dežele, v katerih so ruski Slovani stanovali, imenovali: Skythia. **) Toraj je beseda: kamos, kamoš ruskoslovenska, pa tudi srbsčina še ima: kom, komina, vinacea (Vuk, rječnik s. v.), primeri nizozemski: pri Kiliaenu: kammien = brauen, kammer, Brauer, kame, Braueri, starofranc. cambier, Brauer, gotovo od Slovanov izposojeno.

Ko je Atila v Panonijo pridrl, so domači prebivavci, kateri so ob prosu živeli po Bizantincih — splošni živež starih Slovanov, — na njegov dvor prinašali: „μέδος“ — méd ***) in pa pijačo: κάμος (glej Prisk. Rhet. in Histor. graec. fragm. ed. Did. IV. pag. 83.) Ker méd je slovenska beseda, ter tudi: kamos. Za koreniko bi postavil: kam, kom, srbski: komati, manu trudere slovenski: komolec, Ellbogen, toraj: kamos, kamoš, „das ausgepresste Getränk.“

(Konec prihodnjič.)

Zgodovinske stvari.

Stara kapelica pod Trebelnim.

Ker od več strani gré vprašanje o stari kapelici v trebelski fari, naj tudi jez „Novicam“ razložim, kar mi je o tisti znano. Z rajnkim g. Kobetom sva bila takrat soseda, ko je on o nji pisal. Njegova beseda me je spodbudila, da sem kapelico pregledal in za zgodovinske sporočila zrisal.

Prvo je treba razločiti kraj, da se o imenovani kapelici prav govori. Trebelno je majhna vas na vrhu hribovja, eno uro od Mokronoga, in dve od Novega mesta; ondašnja cerkev sv. Križa se od leta 1803 šteje za farno. Pred tem časom je bila fara pri cerkvi sv. Petra za četrto ure nižje pod Trebelnim proti Mokronogu; nad to cerkvijo stoji stara spredaj omenjena

kapelica, in kacic 50 korakov niže so razvaline starega grada, ki se je velil gornji Mokronog, in še toliko dalje je stara farna hiša. Po takem se je fara kdaj velela gornjomokronoška ali tudi gorenska. Ta fara je zelo stara; farman Oton se bere v stari listini leta 1248; utegnili so jo ustanoviti gornjo-mokronoški gospodje, ki se mnogokrat berejo v starih listinah, na priliko že leta 1229. Sedanja cerkev sv. Petra je bolj novega zidanja, in je bila za farno pred časom zadosti prostorna; stara kapelica, ki stoji malo nad tisto, pa bi utegnila ravno izvorna farna cerkev biti, ko še ni bilo veliko ljudstva, in po takem je bila tudi sv. Petru posvečena. Saj se bere v stari listini leta 1331 farna cerkev sv. Petra na gornjem Mokronogu (Obnassenfuss), kjer sta avstrijska vojvoda Oton in Albert ustanovila obletnico.

Kar se tedaj tiče stare kapelice, kako stara bi utegnila biti po šegi zidanja? Meni se zdi, da ni čiste bizantinske oblike, ampak da verjetniše kaže romansko šego, in sicer na prestopu v gotično zidanje. V podobi je okrogla, za 3 sežnje v premeri, tudi obok je okrogel; enako je niša za altar polkroglina, in tri okna so s krogolino zvršene; vrata se ne morejo zadosti razločiti, ker so deloma razdžane. Pa med steno in obokom znotraj ni nobenega obrobka ali simsa; na oboku se kažejo navskriž preproge ali rebra po gotični šegi, in vhod v mrtvaško rako, ki je pod kapelico, je s trivoglino zvršen.

Po teh znamenjih bi jez to stavbo deval v 13. stoletje, ali k večjemu v 12. vek. In po takem bi bila veliko bolj nova od časa, ko sta živela sv. Ciril in Metod. Tudi ne vém, kako da bi bila ta sveta moža ravno čez gornji Mokronog hodila; zakaj ondašnja pot je zelo v strani, če bi kdo od štajarske meje hotel proti Primorju priti. Drugač ne, razun da bi bila slovenska aposteljna nalašč najbolj odložne poti iskala; ali pa, če je kdaj pot čez te kraje bolj navadna bila kakor zdaj, ker se vé, da grad v spodnjem Mokronogu je še sv. Hema imela v lasti.

Kar pa se tiče pravlice o prihodu sv. Metoda v ta kraj, vém tudi, kako s tisto stoji. Med narodom se je o trebelski fari poprej samo to govorilo, da so v staro kapelico še ajdije hodili; ljudstvo sploh vse, kar je starega, stavi v ajdovske čase. Ko je gosp. Kobe v ta kraj prišel, je začel misliti, v kakošen čas bi se ta pravlica zamogla primeriti; ker so nam nekdanj v šoli samo o sv. Cirilu in Metodu pripovedovali, in o sv. Mohorji in družih akvilejskih dušnih pastirjih molčali, tedaj se je uganjka tako rešila: Sv. Ciril in Metod sta v stari kapelici maševala. Od tod se je pravlica o sv. Cirilu in Metodu tudi dalje razširila; koliko pa da je gotovosti nad njo, iz povedanega vsak lahko sam sodi. Če bi bila gornjo-mokronoška kapelica res tako stara, bi se ravno tako lahko in bolj verjetno zamoglo reči, da je sv. Pavlin, akvilejski patrijarh ondi sveto opravilo imel; zakaj o njem se vé, da je Korotancem in bližnjim narodom sveto vero oznanoval.

Jez bi pač rad kaj več starih spominkov na Krajskem našel o cerkvah, pa doslej se še ni dalo. Na Štajarskem in Koroškem vedó dosti gotovega od starih far in cerkev iz 8. in 9. stoletja; na Krajskem pa je najprvi gotovi sled v starih listinah o staro-loški cerkvi iz leta 1074; cerkev sv. Petra v Ljubljani mora sicer veliko starja biti; kar se pa piše o cerkvi sv. Nikolaja v Ljubljani, da je stala že v 8. stoletju, je le pravlica. Teško se pogreša, da bl. de Rubeis, ki je spisal spominke akvilejske cerkve, ni mogel brati farnih imen v listini iz leta 879, in da se tudi zdaj ne vé, kje bi bila tista listina; drugač bi mogli saj za nekatere stare fare na Krajskem kaj več vedeti.

Hicinger.

*) Tudi stari Kelti so pijačo iz ječmena imenovali κατ' ἐξοχην — pivo „das Getränk“, in sicer: korma, kurmith, kurmen, primeri novokeltsko: coirmeach, potator (glej Dioscor. II. cap. 110. Athenaeos cap. 13.). Pis.

**) Pod imenom Skythi so pošli vsi stari rodovi v severu Evrope prebivavši (glej Strabon Georg I. Plini (Hist. nat. 4, 25) piše: „Skytharum nomen usquequoque transit in Sarmatas et Germanos.“ Trebellius Pollia (Claud. 612) imenuje celo Peukine in Gothe — Skythe. Pis.

***) Priskso piše, da so namesto vina uživali μέδος. Méd pa v staroslovenščini ne pomenja samo iz strdi napravljene pijače, temoč tudi: sicera, σικερα, Obstwein, in ker po citatih pri Dufresne-tu je κάμος, camum (Cael. Aurel III.) ednak z besedo: lora, Tresterwein, vinacea, ter srbsko: kom, kominares = κάμος, in κάμος = kom. Pis.

nadlegoval in zabavljal. Naj se vino iz tacega grojzdja samo še tako lepo včisti, vendar kasneje, ko se pri pretakvanji ali presnemovanji s kislogazom zmeša, močno nategne; in ko ima kislogaz v večji méri, kakor postavimo v nadrtih sodih, prihod do njega, zamore nategniti ali še zlo zgostiti se. Tak v grojzdji po njegovi lastnosti nezgotovljen živež je veliko huji za vino od druge navadne železosladi. V bolj severnih vinskih deželah bi jim v 10 letih saj sedemkrat vina tako zabavljale, zakaj z zrejanjem grojzdja pridejo skorej vsako leto in večidel v premokro jesen; torej so še od starih časov primorani bili, vse svoje vina čistiti in jih pogostoma z žepom kaditi, ker tako kadilo je še dan današnji edino sredstvo vina pred takim kar zopernim spreminjanjem obvarovati.

Francozke vina, ki jih večkrat pod slavnimi imeni prodajajo, in od katerih dr. Ritter pravi, da se v načetih guštarah do družega dneva večkrat tako spreminijo in rujave postanejo, da niso več za rabo, so iz tacih premokrih letin, v katerih je grojzdje pred potrgano bilo, kakor je preobilno na se potegnjeni živež v sebi prekuhalo. Gladovnost tudi Francoze zapeljuje, da si s tacimi vini sami sebi kupčijo kazijo. Če je na mehko grojzdje močno deževalo, in če ni grojzdje takega preobilnega živeža na solncu dobro prekuhalo, kar nikoli ne bo posebno dobrih in žlahnih vin dalo, tudi esenci iz njega si ne bodo nobene posebne hvale pridobili.

Zrelo grojzdje pa ne potrebuje več tolikanj živeža, in ga tudi v taki méri na-se ne vleče. Če na-nj tudi močno dežuje, ne bo ne tako pokalo, tudi ne tako močno gnjilo. Ker pa v bolj gorkih deželah grojzdje lože zozreja, in ga večidel tudi sozrejeno tržejo, se v tacih krajih zlo malokrat vina na to vižo spremenjujejo. Tako se vé, da v naši ipavski dolini je pred 20 leti bilo 38 let preteklo, da niso vina v tem tukaj imenovanem zapopadku nategovale. Pred 20 leti smo pa imeli tako vino; ljudem se je kar čudno zdelo, in za tolikanj več, ki niso bili navajeni, in tudi ne razumeli, kako jih kaditi; pa tudi leta 1835 je bilo grojzdja čez méro, — tako grojzdje veliko težeje zori — in dežja je bilo pred in ob trganji tudi čez vso mero; vina so ob presnemovanji, posebno pa nadržte, močno nategovale, in vendar taka obilnost vina se je do prihodnje bendime čisto poprodala, brez da bi ga bilo en sam kozarec pod zlo prišlo. Ko bi se bal, da bi vina zavolj prevelicij dežjev pred bendimo stanovitne ne bile, vtoči jih iz vsakega soda, potem kadar so se že včistile, ki po pol kozarca, in ga za 14 dni kam na zrak ali v vinohram, ali v kako stanico postavi; če vina lepe in čiste ostanejo, je prav, sicer bi jih mogel ob presnemovanji nekoliko pokaditi. Take vina včasih tudi same od sebe tako lastnost izgubijo; leta 1835 nismo nobenega svojih vin kadili, vendar smo jih bili kasno prav lahko prodali, in nihče teh, ki so jih bili kupili, se ni pritožil, da bi bile kaj nategnile ali se kaj zgostile. Najbolje bi pa bilo — ko bi se vedilo — da bi se po dolzih in močnih dežjih kake 4 do 6 dni prav gorkega vremena pred trganjem pričakovalo, da bi tako grojzdje preobilno živež prekuhalo, in bolj dobre in stanovitne vina dalo. (Dal. prih.)

Narodopisne stvari.

Novi dokazi, da Panoni so bili Slovenci.

Spisal Davorin Terstenjak.

(Konec.)

Sv. Hieronim piše (in Esaiam 6, 19), da so Panoni „ex frugibus et aqua confectum“ pijačo imenovali tudi: **Sabajum = Zabaj**. Tudi ta beseda je slovenska in

pomenja iz zob napravljeno pijačo, primeri česki zob „Fruchtkörner, frumentum, fruges“, ruski zob, Körnerfutter, srbski zob, oves, ječmen itd., slov. zob, oves. Od Panonov so to ime tudi prejeli ilirski Dalmatinci. Zavoljo sufiksa primeri: lišaj, tečaj itd. Hispani so pivo imenovali: cerea, ceria in caelia, Galli: cervesia. Pavel Orosius (V. c. 7) piše, da je ceria bila „ex succo tritici“ napravljena pijača. Cera, Cela je brez dvombe obče blago arjansko-evropejskih jezikov in pomenja pšenico. V češčini najdemo: celta „Weizenkuchen.“

Sv. Hieronim (Comment. in cap. IV, Ezechielis) piše, da se je v „gentili Sermone Italiae Panoniae-que“ *Zea, Zeia* velela: far, Korn, Dünkel, tudi: spica, spelta, „Spelweizen.“ Ker se glasnik *r* ali celó z vokalom ujema, ali pa v vokal prelazi, primeri: „čez, žebe, čehnoti, fajmešter“, za: „črez, žrebe, črhnoti, farmešter“, tedaj tudi *Zea, Zeia* stoji za: *Zea, Zeia* = Cera, Ceria, in ker imamo v češčini: celta, iz certa „Weizenkuchen“, je tedaj to znamenje, da so tudi Slovani besedo: cera, ceria, cela, celia dialektično: cea, ceja poznali, in da so jo prebivavci Italije utegnili od Panonov sprejeti. Mogoče je tudi, da je izprva izključivo slovanska, in priromala do Hispanov in Galov, ker Gali nimajo gotove etimologije za *cervesia*, zakaj Diefenbachova izpeljava iz novokeltskih jezikov: *ceirch, cerch, core, coire, avena, oves, ni temeljita*, ker zadnji glasnik je koreničen (*wurzelhaft*), tudi sam ne verjame svoji izpeljavi rekši: „wenn wir ceria oder celia auch zu den keltischen rechnen.“*)

Tako utegne biti grško-egiptski *ζυθος* tudi slovenskega početka in najti v svojo razlago v deblu žito, s katero besedo Hrvati poznamljajo: proso, Štajarci rž in proso, v Srbii: ječmen, tudi v Istri ječmen. *Zythos* bi toraj bil: žitoš iz žita — prosa, bera, ječmena napravljena pijača. Grški jezik nima temeljite korenike, ako *ζυθος* ne stoji za *ζεθος* iz *ζέω*, kochen, sieden, gähren. Nemci imajo: bier, beor, ber, biar, beor v različnih svojih narečjih, al gotove etimologije jim manjka, ali ne bi se smelo misliti na slov. bar, ber, *κερχος*, Fenchel, panicum, foeniculum? in slaviti k panonskemu imenu baravija, beravija, izvorna pijača iz bara, bera *απο κερχου*?

Še eno besedo iz jezika starih Panonov morem omeniti. Martialis (Epigram XIII, 69) hvali: „panonicae catta“. Ker te živali stojijo v eni vrsti s ptiči, ter je tedaj kata, pernata žival, ptič, ker ni verjeti, da bi stari Panoni mačke (česk. kotka) bili jedli, s katerim imenom se beseda „catta“ identična dozdeva.

Ker v srbščini se pipac, pipavica veli vrabelj, in pipavica je enako z besedo katan v otročji igri „Pipavica“, tedaj kata pomenja vrablja.**) Misliti se dá tudi na: kot, Brut, kot, klicaj za goske, saj klici za živino prvotno poznamljajo živinče samo, primeri suk, suk! klic za svinjo, sansk.: *çukha*, litev. *sukha*, svinja, dalje: bista hare! klic za konja, har, konj, serbsk. har, stabulum equorum, čib, čib! klic za piše, ruski čiba, kokoš itd.

Tako smo sopet naveli dokazov dovolj za to, da so Slovenci bili Panoni, o katerih Appian (Ilir. 6) piše, da imajo obče, to je, samo politično imenovanje

*) Za koreniko bi postavil sansk. *çar, scindere, secare*, toraj *cera* = *secale*, gotovo tudi iz te korenike Ceres, Getreidegöttin. Pis.

**) Slovani so nekaj živeli skoro večidel ob kaši, saj še sedaj veljá prislovica: „kaša mat naša“; sejali so tedaj obilno prosa, in kjer je dovolj prosa, je tudi vrabec tečen; zakaj bi ga toraj ne bi bil čislal slastljivi Rimljan? Ta igra se pri Slovencih veli vrabičkanje. Pis.

Iliri, kakor skordiski-keltsko pleme, Medi in Dardani Rhaeti in evropejski Mysi, celó Norenci, v katerih doslej noben historik ni še iskal ilirske narodnosti.*)

Slovstvine in slovniške stvari.

Na Dunaji 20. pros. M. C. — Mnogo se je že govorilo o slovenskem knjigopisji, pa ga vendar še nismo učakali. Cesar pa gotovo nihče ni pričakoval, to se bo zgodilo, namreč da pride tak spis v Pragi na dan, morebiti že prihodnji mesec.

Pavel Šafařík neumrlega spomina je zapustil v rokopisu jugoslovansko bibliografijo (namreč slovensko, hrvaško in srbsko z dotičnimi kratkimi črticami iz življenja pisateljev, in njegov preučeni in marljivi zet, Jožef Jireček (c. kr. dvorni tajnik), bode kakor drugo zapuščino velikega mojstra, tudi to delo na svetlo spravil, in sicer najpred slovenski del, kateri se že tiska. Šafařík je po Čopovem sestavku, kterege je pregledaval tudi Kopitar, popisal v enem razdelku ob kratkem pisavce po stoletjih, postavlja enega za drugim po tistem letu, v katerem je komu prvi spis na svetlo prišel, v drugem pa vse slovenske spise in bukve s celim načeljem ali naslovom, in to od Truberja do leta 1830.***) Ni dvombe, da bodo Slovenci nekaj zbog slavnega pisavčevega imena, nekaj pa tudi iz potrebe radi segli po knjigi, ki jim priroma iz zlate Prage.

Čeravno se na národnem obzorji prikaže zdaj tū zdaj tam še marsiktera megla, vendar ni se več bati, da bi nam solnce do dobrega zatemnilo. Mi v resnici napredujemo, če tudi ne skokoma. Poglavitno pa je, da nam se jezik lika in lepo razvija.

Dôba vrenja, po katerem se iz njega tuja nesnaga meče in izpahuje, ni mu še sicer minula, in to bo pač marsikom zlasti izmed starejših veselje kalilo in grenilo. Stranka *igavcev* se še morebiti dan današnji jezi na „Novice“ zavolj vpeljanja novih, kakor ona pravi, oblik, — ne maraje za to, da se v najstarešem slovenskem pisanju (*Monumenta frisingensia I.*) na tretji vrstici bere: „tebe izpovuede vuez moi greh i z uetemu creztu i zuetei Marii i zuetemu Michaelu“. — Drug kdo se spotika in ustavlja nad čim drugim, na pr. nad vpeljanim razločkom med: *morem*, *mogel* (*können*) in *moram*, *moral* (*müssen*), rekoč, da so ta razloček zmislili slovničarji, ter se malo meni za to, da je isti razloček znan bil že Truberju, po gramatikarjih saj ne zapeljanemu, ko je pisal: „Jest sem mislil ta celi Testament vuene porozhne buquice vkupe pripraviti, ali se nei moglu, sem moral na duei rasdeliti“; in da je tudi Vuk vsaj po nekem (*res*, ne po vsem) jugoslovanskem predalu ta glagol (*moram*, *moral*) v narodu našel.

To gibanje pa naj ne moti nikogar — vse se bo poravnalo in uleglo in iz tega vrenja se bo ubrisala, če Bog dá, slovenščina čista kakor najčistejša kapljica Božja.

*) Celó Diefenbach (*Origen. Europ. 75*) je začel dvomiti o ilirskosti Panonov in piše: „Es bleibt immer auffallend, dass eine besondere panonische Sprache von den Alten genannt wird.“

Pis.

**) Temu važnemu naznanilu moremo za slovensko stran dostaviti še važnejše iz popolnoma verjetnega vira. Naši braveci že vejo, da neutrudljivi gospod dr. Etbin Costa izdeluje knjigopisje (bibliografijo) slovensko. Obsegalo bo naslove vseh stvari, ki so v slovenskem jeziku na svitlo prišle od starodavnih časov noter do danes, po kronologični vrsti in popolnoma natanko. Dodalo se bo še več drugega, namreč, kaj da obsegajo tako imenovane nabernice, — kako se je to ali uno delo tū ali tam presojevalo, — kako se pisatelji, ki se niso imenovali ali pa le z izmišljenimi imeni, s pravimi imeni imenujejo itd., dvojno kazalo (po pisateljih in predmetih) se bo dodalo, in kazalo pisateljev bo obsegalo tudi življenjopisne črtice. Izdalo bo to za naše slovstvo preimeno delo društvo za jugoslavensko povestnico v Zagrebu.

Vred.

Toda dobro bi vendar bilo ozreti se malo na pravila, po katerih naj jezik trebimo in čistimo, da se v tem ne prenačimo.

Po mojej misli naj bi se najpred delal razloček med takimi slovniškimi prikazki v jeziku, ki se kratko nikar ne dado razumeti iz narave slovanskega jezika, ki jih je toraj po vsakem tujstvo zaneslo v slovenščino, in pa med takimi, ki se po mnogoletnem razvitku iz nekega obrušenja ali zalizanja narejajo. Da se prvi, če je le mogoče, morajo zatreti (na pr. napčna raba sedanjega časa pri glagolih dovršnikih), o tem menda ne bo prepira niti dvoma; teže pa je rešiti vprašanje zastran drugih, na pr. ali smemo ostati pri: *umem*, *umeš*, kakor pravimo: *smem* (in ne *smejem*, kar bi se tudi lahko na dve plati obrnilo), *smeš*, ali pa moramo sprejeti starejo obliko: *umejem*, *umeješ*, čeravno morda ni nikjer med Slovenci znana, in čeravno polovica južnih Slovanov rabi tudi: *umem*, *umeš*, mimo: *umijem*, *umiješ*.

Kar se vjema ob enem s staroslovenščino in hrvaščino, naj se vpelje, če je le kje med Slovenci znano. (Na pr.: *tuj*, *tujec*, raje kakor: *ptuj*, *ptujec*).

Kar je večini Slovincov in pa Hrvatom in Srbom navadno in tudi ni vsakakor neslovansko, naj se obdrži, čeravno se loči od staroslovenske rabe. (Na pr.: oni *dado*, namesti *dadé*).

Kar staroslovenščina pa večina Slovincov potrjuje, naj se ohrani, če bi tudi bilo hrvaščini nasprotno. (Na pr.: *dual*). Jez bi tū potegnil z večino živih.

Te so poglavitne pravila, katerih poprijeti se bi jez svetoval; ne upam si pa razrešiti vprašanja, česar se je držati namreč v tem primeru, kadar je kaj v staroslovenščini utrjeno, in tudi pa samo v enem slovenskem koticu znano, v tem ko večina Slovincov in pa vsi južni bratje drugače rabijo. (Na pr.: *jega*, *njega*).

Toliko pa bo gotovo, da kar ni ne staroslovensko, ne hrvaško, ne novoslovensko po večini, to se mora iz slovstva izvreči, če bi tudi kjekod navadno bilo, in sèm moram vvrstiti nenavadno rabo glagola v ženskem spolu kadar se na priliko piše: *dve ženi sti bili*, — dolžnost in modrost ukazujeti itd. Ne vem, ali se kje tako govori ali ne. To pa vem, da večina Slovincov tako ne govori, da staroslovenščina še našega sedaj navadnega razločka izmed „*dva moža sta*, *dve ženi ste*“ ne pozná, postavlja za oboje: *jesta*, nikar da bi rabila: *jesti*, in da se to sploh iz nobenega slovanskega narečja ne dá zagovarjati. Tudi ni blagoglasno. Čemu se tedaj vpeljuje? Tako bi jez menil in gnalo me je povedati to, pa ne da bi moja, ampak da bi prava obveljala po sodbi večglasniših od mene.

Lepoznansko polje.

Slava in ljubezen.

Novela.

(Dalje.)

V taki nježni zvezi otročjega prijateljstva dovršil je Ivan šestnajsto, Ivanka pa štirinajsto leto. Zdaj pa so se privlekli na obzorji Ivanove sreče tamni oblaki. Nemila smrt ugrabi mu blagega očeta. Slednji, ki vé, kaj je srečno družinsko življenje, lahko si misli, kako je nesrečni in nenadljani ta slučaj strašno ranil srce zapuščene vdove in njenega sinka; — zlasti pa je Ivan, ki je bil silno mehkega in občutljivega srca, tarnjal od težke žalosti o zgubi neizmerno ljubljene očeta. Prežalostna mati, akoravno je sama potrebovala tolažbe, osrčevala in pogovarjala je vendar milega edinca na vsaki mogoči način. Čas, — pravijo — celi polagoma vse tudi še tako hude rane, al Ivanovo srce delalo je

*